

BG

BG

BG

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 9.2.2011
COM(2011) 48 окончателен

ЗЕЛЕНА КНИГА

От предизвикателствата към възможностите — изграждане на обща стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите

ЗЕЛЕНА КНИГА

От предизвикателствата към възможностите — изграждане на обща стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите

1. ЦЕЛ

С настоящата Зелена книга се поставя началото на публична дискусия по основните въпроси, които трябва да се вземат предвид в бъдещите програми на ЕС за финансиране на научните изследвания и иновациите. Тези програми ще бъдат включени в предложенията на Комисията за следващата Многогодишна финансова рамка (МФР), която ще бъде представена през юни 2011 г. До края на 2011 г. се очаква приемането на конкретни предложения за програми за финансиране. Отправя се призив към научноизследователските и деловите среди, публичните органи, гражданското общество и гражданите да вземат участие в тази важна дискусия.

Постигането на широко подкрепяните цели на стратегията „Европа 2020“¹ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж зависи от научните изследвания и иновациите, които са основни двигатели както за социалния и икономически просперитет, така и за устойчивостта на околната среда. Ето защо, в контекста на стратегията „Европа 2020“, Европейският съюз си постави за цел до 2020 г. да увеличи разходите за научноизследователска и развойна дейност до 3 % от БВП. Водещата инициатива „Съюз за иновации“² призовава за стратегически и интегриран подход към научните изследвания и иновациите. Тя създава рамката и целите, за които трябва да допринесе бъдещото финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите въз основа на разпоредбите в Договорите³.

Съветът⁴ настоя бъдещите програми за финансиране на ЕС да наблегнат по-силно върху приоритетите на „Европа 2020“, да посрещат обществените предизвикателства и ключовите технологии, да улеснят съвместни научните изследвания по инициатива на промишлеността, да оптимизират инструментите, съществено да опростят достъпа, да намалят времето, необходимо за пазарната реализация, и да повишат качеството.

В прегледа на бюджета⁵ бяха набелязани основните принципи, които трябва да залегнат в основата на бъдещия бюджет на ЕС: да се заложи на инструменти с доказана европейска добавена стойност, да се отдаде по-голямо значение на резултатите и да се привлекат други публични и частни източници на финансиране. В прегледа на бюджета

¹ „Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ (COM(2010) 2020).

² Водеща инициатива на „Европа 2020“ — „Съюз за иновации“ (COM(2010) 546).

³ Договор за функционирането на Европейския съюз, дял XVII — „Промисленост“ и дял XIX — „Научни изследвания и технологично развитие, и космическо пространство“; Договор за Евратом, дял втори, глава I — „Развитие на изследователската дейност“.

⁴ Заклучения на Съвета относно водещата инициатива на „Европа 2020“: Съюз за иновации, 26.11.2010 г.

⁵ „Преглед на бюджета на ЕС“ — COM(2010) 700.

се предлага целият набор от инструменти за научни изследвания и иновации в ЕС да функционира съвместно в **обща стратегическа рамка**. На заседанието си, проведено на 4 февруари 2011 г., Европейският съвет обсъди въпроса за иновациите и подкрепи концепцията за обща стратегическа рамка, насочена към по-висока ефективност на мерките за финансиране на научните изследвания на национално и европейско равнище. Настоящата Зелена книга набелязва основните въпроси, свързани с постигането на тези амбициозни цели.

Макар че в документа се обръща специално внимание на научните изследвания и иновациите, в него се съдържат и важни препратки към други програми на ЕС, посочени в прегледа на бюджета, и най-вече към фондовете на бъдещата политика на сближаване и образователните програми.

Финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите; инициативи по време на текущия програмен период (2007—2013 г.)

- Седмата рамкова програма⁶ (РП7), чийто бюджет е 53,3 милиарда евро, подкрепя научните изследвания, технологичното развитие и демонстрационните дейности в ЕС. Нейните дейности се прилагат в съответствие с четири специфични програми: „Сътрудничество“, „Идеи“, „Хора“ и „Капацитети“. Също така тя подкрепя научните изследвания в ядрената енергетика (Евратом) и Съвместния изследователски център (СИЦ)⁷.
- Бюджетът на Рамковата програма за конкурентоспособност и иновации⁸ (РПКИ) е 3,6 милиарда евро. Целта ѝ е да насърчава конкурентоспособността на европейската промишленост, като нейн основен обект са малките и средните предприятия (МСП). Тя поощрява достъпа до финансова помощ и съдейства за разработването на по-добри услуги и политики в подкрепа на иновационните дейности. Програмата също така финансира транснационалните услуги в подкрепа на предприятията и иновационните дейности. В нея се засягат въпроси относно конгломератите, обществените поръчки и нетехнологичните спънки пред иновациите. РПКИ подпомага развитието на информационното общество, като поощрява внедряването и използването на ИКТ, и насърчава засиленото използване на енергия от възобновяеми източници и енергийната ефективност.
- Европейският институт за иновации и технологии⁹ (ЕИТ) е независим орган на ЕС, който обединява висшето образование, научноизследователската дейност и деловите среди с цел поощряване на иновациите с водещо световно значение. Чрез своите силно интегрирани общности на познанието и иновациите институтът стеснява връзките между компонентите на триъгълника на знанието. Възприетият от ЕИТ гъвкав подход има за цел да го направи по-привлекателен за деловите среди. Средствата, отделени за института от бюджета на ЕС, са в размер на 309 милиона евро.
- По линия на политиката на сближаване¹⁰ около 86 милиарда евро (почти 25 % от

⁶ http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm.

⁷ СИЦ е служба на Комисията, която предоставя научна и техническа подкрепа при разработването и прилагането на политиките на ЕС.

⁸ <http://ec.europa.eu/cip/>.

⁹ <http://eit.europa.eu/>.

¹⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/research/index_en.htm.

общия бюджет на структурните фондове) са разпределени за насърчаване на промените и иновациите в регионалните икономики. Тази инвестиция съдържа четири основни елемента: научноизследователска и развойна дейност, предприемачество, ИКТ и развитие на човешкия капитал.

2. НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИ В ЕС — ОТ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА КЪМ ВЪЗМОЖНОСТИТЕ

Европа и светът са изправени пред безпрецедентни предизвикателства, които изискват новаторски решения. Съживяването на икономическия растеж и по-високите равнища на заетост, борбата с изменението на климата и преминаването към нисковъглеродно общество изискват спешни и координирани действия. Последиците от демографските промени се задълбочават и се налага да използваме по-разумно естествените ресурси. Обществото ни е изправено пред все по-мощни и комплексни предизвикателства, свързани със сигурността. Проблемите, произтичащи от застаряването на населението и зависимостта ни от изкопаеми горива обаче също предоставят ценни възможности за разработване на иновационни продукти и услуги, спомагащи за съживяването на икономиката и за създаването на нови работни места в Европа.

Освен това Европа трябва да посрещне предизвикателството, свързано със запазване и засилване на нейната конкурентна позиция в условията на глобализация. Бързоразвиващите се икономики преминават от конкуренцията, основана на ниската себестойност, и производството на продукти имитации към стратегии, базирани върху иновациите. Други държави правят безпрецедентни по размер инвестиции, за да обезпечат бъдещето си. От друга страна, повишаването на стандарта на живот в тези държави води до появата на нови пазари за европейските продукти и услуги, а нарастващите им възможности създават нови насоки за сътрудничество.

Налага се да реагираме на тези възможности, да използваме пълноценно предимствата си, да действваме бързо и решително, за да изградим своето бъдеще, да подобрим благосъстоянието на гражданите си и да осигурим конкурентоспособността на европейските предприятия. Макар научните изследвания и иновациите да са основни двигатели в този процес, Европа nerядко изостава в сравнение с конкурентите си в посочените области¹¹.

Необходимо е Европа да предприеме съществени промени по отношение на своите постижения в научните изследвания и иновациите. Както бе посочено в съобщението „Съюз за иновации“, това изисква установяването на по-добра връзка между научните изследвания и иновациите. Налага се да изоставим традиционния разпокъсан подход и да наблегнем по-силно върху предизвикателствата и върху резултатите, които трябва да постигнем, като установим по-тясна връзка между финансирането на научните изследвания и иновациите, от една страна, и целите на нашите политики, от друга. Не по-малко важно е разработването на опростен набор от инструменти и правила, като същевременно се осигури възможност за гъвкавост там, където е необходимо.

¹¹ Интензитетът на изследователската и развойната дейност в ЕС-27 през 2009 г. бе 2,01 % в сравнение с 2,77 % в САЩ (2008 г.) и 3,44 % в Япония (2007 г.) Допълнителна информация се съдържа в Индекса на Съюза за иновации (Innovation Union Scoreboard) за 2010 г., публикуван на http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm.

В период на силно ограничен публичен бюджет всяко евро трябва да се използва възможно най-пълноценно. Публичното финансиране на научните изследвания и иновациите в Европа се извършва най-вече на национално равнище. Макар да е отбелязан известен напредък, националните и регионалните публични органи все още работят предимно в съответствие с отделните си стратегии. Това води до скъпоструващо дублиране и разпокъсаност на усилията. Ако се действа на равнището на ЕС, ефективността ще е по-висока, а резултатите — по-съгласувани. За тази цел може да се използва опитът, придобит в досегашните съвместни усилия между държавите-членки, промишлените среди и ЕС, като например Европейския стратегически план за енергийните технологии (план „SET“) ¹², съвместните технологични инициативи за ИКТ ¹³ и предстоящия Стратегически план за транспортните технологии.

Програмите, прилагани за целия ЕС, също са от решаващо значение за изравняване на нашите позиции с международните ни конкуренти. Един от съществените ни проблеми е свързан с недостатъчните европейски инвестиции в научните изследвания и иновациите, особено в частния сектор. Програмите на ЕС трябва да мобилизират инвестиции от страна на частния сектор и да превърна Европа в по-привлекателно място за инвестиране.

Европейските програми са необходими за осъществяването на по-голям брой научни постижения на световно равнище, тъй като те спомагат за повишаване на качеството посредством конкуренция в европейски мащаб. Съчетаването на европейските политики и финансиране при прехода от научни изследвания към пазарна реализация (каквото е случаят с европейските партньорства за иновации) ще позволи на Европа да се справи по-добре с превръщането на познанията в иновации. Предоставянето на услуги в подкрепа на нетехнологичните иновации ще помогне за пълното оползотворяване на пазарните възможности за иновационни решения.

¹² „Европейски стратегически план за енергийните технологии (план SET)“ (COM(2007) 723) и „Инвестиране в разработването на нисковъглеродни технологии“ (COM(2009) 519).

¹³ За това свидетелства например междинната оценка на съвместните технологични инициативи ARTEMIS и ENIAC (COM(2010) 752).

3. ИЗВОДИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ПРОГРАМИ НА ЕС ЗА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИ

През последните десетилетия европейските програми за научни изследвания и иновации получиха широко приложение, като в момента представляват значителен дял от бюджета на ЕС¹⁴.

Междинната оценка на РП7¹⁵ потвърди не само решаващата роля на програмата в изграждането и поддържането на европейските мрежи, включително приноса на програмата „Мария Кюри“ и програмите за изследователски структури, но и успеха на новите инструменти, като например Европейския съвет по научни изследвания и механизма за финансиране с поделение на риска. Тя също така потвърди специалния принос на РП7 за финансиране на трансграничните съвместни научни изследвания. Оценката призова да се установи по-здрава връзка между научните изследвания и иновациите и да се постави по-силен акцент върху качеството, конкурентоспособността и обществените цели.

Междинната оценка на Рамковата програма за конкурентоспособност и иновации (РПКИ)¹⁶ потвърди нейните актуални цели за предприемане на действия на равнището на ЕС. Тя подчерта важната роля на финансовите инструменти в подкрепа на МСП, мрежата „Enterprise Europe Network“, проектите за въвеждане на пазара на екоиновациите и пилотните проекти за иновации в областта на ИКТ в отговор на потребителския интерес. Програмата също така се спря на необходимостта от допълнително изграждане на връзки с други програми на ЕС, включително фондовете на политиката на сближаване.

Чрез своите първи общности на познанието и иновациите Европейският институт за иновации и технологии се изправя пред обществените предизвикателства (изменение на климата, енергетика и ИКТ) и за първи път разработва нови модели за управление на иновациите. Очаква се до средата на 2011 г. ЕИТ да представи своята програма за стратегически иновации — нейната цел е разширяване на дейностите на института, които да бъдат използвани като нагледен пример за иновациите в Европа, както и набелязването на бъдещи дейности.

В резултат на различните оценки обаче бяха открити редица слабости и недостатъци — основните сред тях са отсъствието на цялостен подход към научните изследвания и иновациите, комплексността на инструментите, прекалено сложните бюрократични правила и процедури, както и липсата на прозрачност. При подобренията по отношение на бъдещите програми трябва да се обърне внимание на следното:

- **По-ясно формулиране на целите** и начините на тяхното прилагане във финансираните дейности, като същевременно се запазва способността за реакция спрямо потребностите на новите политики.

¹⁴ През 2013 г. 7,41 % от бюджета на ЕС ще бъдат използвани за научноизследователска дейност и иновации.

¹⁵ Междинната оценка на РП7 е публикувана на http://ec.europa.eu/research/evaluations/index_en.cfm?pg=fp7.

¹⁶ Междинната оценка на СІР е публикувана на http://ec.europa.eu/cip/files/docs/interim_evaluation_report_march2010_en.pdf.

- **Опростяване.** С течение на времето програмите на ЕС за научни изследвания и иновации спомогнаха за разширяването на наличния инструментариум, с което се създаде впечатление, че обслужваните цели са прекалено много и че финансирането е твърде разнопосочно, за да бъде ефективно. Липсата на координация между финансирането от ЕС и от държавите-членки допринася за сложността на инструментите и създава опасност от припокриване и дублиране на усилията — например по отношение на мерките за държавна помощ в подкрепа на МСП или при предоставянето на рисков капитал.
- **Повишаване на добавената стойност и мобилизиране на средствата, като се избягват дублирането и разпокъсаността.** Финансирането на научните изследвания и иновациите в ЕС трябва да осигури по-висока добавена стойност, да увеличи възможността за мобилизиране на други публични и частни ресурси и да се използва по-ефективно за подкрепа на стратегическото изравняване и обединяване на националните и регионални средства, за да се избегне дублирането, да се разшири обхватът и да се натрупа необходимата критична маса.
- **Опростяване на участието** чрез намаляване на административната тежест, съкращаване на сроковете за предоставяне на субсидии и плащания, и постигане на по-добро равновесие между приходите, основани от една страна на разходите, а от друга — на доверието. Като пример може да бъде използван подходът, приложен при РПКИ.
- **Разширяване на участието в програми на ЕС.** Въпреки широкото участие на МСП в РПКИ междинната оценка на РП7 подчерта необходимостта от допълнително стимулиране на промишлеността и участието на МСП. В нея бе посочено също, че е необходимо да се засили участието на жените и на представителите на по-новите държави-членки в научните изследвания. По-активната ангажираност на трети държави би създала възможности за оползотворяване на познанието, генерирано извън ЕС.
- **Повишаване на конкурентоспособността и общественото въздействие в резултат от подкрепата на ЕС.** С оглед на това ще е необходимо резултатите да бъдат внедрявани и използвани в по-голяма степен от предприятията, инвеститорите, публичните органи, други изследователски кръгове и институциите. Тази цел включва също така подкрепа за по-широките (включително нетехнологични и социални) иновации, които не са плод на научноизследователска дейност. Необходимо е също така широката общественост да получава по-подробна информация за нашите цели и за значението на предприеманите от нас действия. Участието на крайните потребители на иновациите (независимо дали става дума за граждани, предприятия или за публичния сектор) в нашите действия трябва да започне на много по-ранен етап, за да може прилагането на резултатите да се ускори и разшири, както и да се насърчи широкото обществено съгласие относно чувствителни области като сигурността или нанотехнологиите.

4. ИЗГРАЖДАНЕ НА ОБЩА СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА ФИНАНСИРАНЕ ОТ ЕС НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИТЕ

В съответствие с приоритетите на стратегията „Европа 2020“ и разпоредбите на Договорите общата стратегическа рамка ще наблегне на разрешаването на

обществените предизвикателства, поощряване на конкурентоспособността на промишлените отрасли в Европа и постиженията на нашата научно-техническа база.

4.1. Съвместни усилия за постигане на целите на „Европа 2020“

На европейско равнище съществуват редица програми за подкрепа на научните изследвания и иновациите, които обхващат различни иновационни дейности, но функционират независимо една от друга. В прегледа на бюджета бе посочен вариант за преодоляване на този недостатък посредством разработването на **обща стратегическа рамка**. Тя ще обхване всички насоки на финансирането от ЕС на научните изследвания и иновациите, предоставяно в момента по линия на РП7 и РПКИ, както и иновационните инициативи на ЕС, като например ЕИТ, основани на съгласувани насоки и общи стратегически цели.

Общата стратегическа рамка предлага значителен потенциал за популяризиране на европейското финансиране и за повишаване на неговата достъпност. Тя ще позволи създаването на обща входна точка с общодостъпни компютърни средства¹⁷ или единно гише за информация и подкрепа на участниците. Също така рамката ще позволи разработването на опростена и по-ефективна структура, както и оптимизиран набор от инструменти за финансиране, обхващащ всяко звено от иновационната верига.

Общата стратегическа рамка предлага и конкретни възможности за административно опростяване посредством създаването на по-стандартизирани набори от правила, обхващащи всички участници в програмите на ЕС за научни изследвания и иновации. Тези правила трябва да търсят сходства между различните видове дейности при всяка възможност. С оглед на това трябва да се използва съществуващата тенденция към опростяване¹⁸, но същевременно да се разгледат допълнителни мерки, като например по-широкото използване на еднократни суми или общото приемане на собствените счетоводни практики на бенефициерите¹⁹.

Възможностите за гъвкавост ще бъдат необходими, за да се обслужват различните насоки на финансирането, което трябва да обхване целия иновационен цикъл, или за изпълнение на изискванията, свързани със специфичните условия. Гъвкавостта и бързото изпълнение също са от първостепенно значение за привличане на заинтересовани страни от деловите среди (най-вече МСП). Това може да се използва като аргумент в подкрепа на различните механизми и правила за прилагане, какъвто например е случаят с ЕИТ.

Програмите на ЕС функционират в среда, в която преобладаващата част от публичното финансиране на научните изследвания и иновациите се управлява от държавите-членки. Въпреки това твърде често то не отчита адекватно транснационалното естество на научните изследвания и иновациите, в резултат на което полезното взаимодействие с

¹⁷ Използване на опита, придобит при разработката на портала за участниците в РП7: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/appmanager/participants/portal>.

¹⁸ „Опростяване на изпълнението на рамковите програми за научни изследвания“ (COM(2010) 187) и Решение С(2011) 174 на Комисията от 24 януари 2011 г.

¹⁹ Комисията предложи преглед на Финансовия регламент (COM(2010) 815), който позволява по-радикално опростяване на следващата финансова рамка, включително по-широкото използване на еднократни суми, възстановяване на средства въз основа на счетоводните практики на бенефициерите и „идеален дом“ за публично-частни партньорства.

програмите на други държави-членки или на ЕС остава в по-голямата си част неизползвано.

Опитът, придобит при обединяването на ресурси на държавите-членки (посредством инициативите по член 185, проектите ERA-Nets и първите стъпки към съвместните програмни инициативи) демонстрира потенциалния ефект и ползи от евентуалното мобилизиране на други публични източници на финансиране. Ефективността в този случай обаче зависи от сериозната ангажираност, включително във финансово отношение, на националните и регионалните публични органи.

Необходимо е да се предвиди значителна подкрепа в рамките на бъдещата политика на сближаване, чиято цел е изграждането на научноизследователски и иновационен капацитет на регионално ниво посредством интелигентни стратегии за специализация, но без да се допускат отклонения от общите цели на политиката на ЕС. Съобщението на Комисията относно бъдещето на политиката на сближаване²⁰ набляга върху засиленото стратегическо програмиране, повишената концентрация на ресурсите и по-широкото използване на условия и стимули, позволяващи засилено въздействие върху приоритетите на „Европа 2020“, в това число научните изследвания и иновациите. Следователно общата стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите трябва да предлага стабилни възможности за допълване на бъдещата обща стратегическа рамка за политиката на сближаване.

Финансирането, насочено към развитие на селските райони, в момента предвижда широк набор от мерки, поощряващи иновациите в селското стопанство. Съобщението „Общата селскостопанска политика през 2020 г.: подготовка за бъдещите предизвикателства в областта на хранителното снабдяване, природните ресурси и териториалния баланс“²¹ посочва иновациите като една от водещите теми в развитието на селските райони, наред с околната среда и изменението на климата.

Въпроси:

1. Как общата стратегическа рамка трябва да допринесе за привлекателността и достъпността на финансирането от ЕС на научните изследвания и иновациите?. *Какви други мерки трябва да се предвидят, освен общата входна точка с общодостъпни компютърни средства, единно гише за оказване на помощ, оптимизирания набор от инструменти за финансиране за цялата иновационна верига и допълнително административно опростяване?*
2. Как финансирането от ЕС да обхване най-адекватно целия иновационен цикъл от научните изследвания до тяхното внедряване на пазара?
3. Какви са характеристиките на финансирането от ЕС, които да гарантират оптимални резултати от действията на европейско равнище? Необходимо ли е да се наблегне на мобилизирането на други източници на финансиране?
4. Как да се използва най-добре финансирането от ЕС на научните изследвания и

²⁰ „Заклучения от петия доклад за икономическото, социалното и териториалното сближаване: бъдещето на политиката на сближаване“ (COM (2010) 642).

²¹ COM(2010) 672.

иновациите, за да се обединят ресурсите на държавите-членки? Как трябва да бъдат подкрепяни съвместните програмни инициативи, предприемани от няколко държави-членки?

5. Какво равновесие трябва да се установи между по-малките целеви проекти и по-мощните стратегически инициативи?
6. Как Европейската комисия може да осигури равновесието между конкретен набор от правила за съществено опростяване на процедурите и необходимостта от запазване на известна гъвкавост с цел постигане на целите на различните инструменти, като същевременно отговори на потребностите на различните бенифициери, и по-специално МСП?
7. Как да се измерва успехът на финансирането от ЕС на научните изследвания и иновациите? Кой показатели за изпълнение могат да се използват?
8. Как европейското финансиране на научните изследвания и иновациите се отнася към регионалното и националното финансиране? Как това финансиране трябва да допълни фондовете на бъдещата политика на сближаване, насочена към подпомагане на по-слабо развитите райони на ЕС, и програмите за развитие на селските райони?

4.2. Разрешаване на обществените предизвикателства

„Европа 2020“ и нейните водещи инициативи формулираха амбициозни цели на политиките в области като изменението на климата, енергийната сигурност, застаряването на населението и ефективното използване на ресурсите. В съобщението „Съюз за иновации“ бе отправен призив към по-тясно обвързване между бъдещите програми за финансиране от ЕС с тези цели, като се поставя по-силен акцент върху преодоляването на обществените предизвикателства. Необходима е обаче внимателна оценка на предизвикателствата, при които намесата на европейско равнище може да доведе до конкретни резултати, като се избягват прекалено подробните научни и технологични варианти.

По линия на съществуващите програми за финансиране от ЕС са положени значителни усилия за разрешаване на обществените предизвикателства, най-вече посредством технологичен тласък по теми. В основата на този подход е обединяването на изследователи от цяла Европа в съвместни мрежи, като тази инициатива ще продължи да бъде от решаващо значение за поддържането на европейската научноизследователска структура. Опитът обаче изведе на преден план ограниченията на този подход, свързани с постигането на необходимата гъвкавост, креативност и междудисциплинарни изследвания.

Със „Съюз за иновации“ бе въведена концепцията за европейско партньорство за иновации, което да обедини допълнителните мерки, свързани с търсенето и предлагането, с цел разрешаване на обществените предизвикателства. Тези мерки изпълняват важна роля в координирането на усилията и концентриране на дейностите по отношение на целия иновационен цикъл. Стратегическият подход на плана „SET“, с неговите ясни приоритети, конкретни структури за управление и функция за оценка на напредъка може в този случай да бъде използван за пример.

Въпроси:

9. Как по-силният акцент върху обществените предизвикателства трябва да се отрази на равновесието между изследванията, провеждани от научно любопитство, и дейностите, подчинени на конкретна програма?
10. Трябва ли да се предвидят повече възможности за т.нар. дейности „от основата към върха“?
11. Как финансирането от ЕС на научните изследвания и иновациите оказва най-добра подкрепа за създаването на политиката и инициативите, насочени към бъдещи действия?
12. Как трябва да се подобри ролята на Съвместния изследователски център към Европейската комисия при подкрепата за създаването на политиките и разрешаването на обществените предизвикателства?
13. Как дейностите на ЕС, свързани с научните изследвания и иновациите, могат да привлекат по-силен интерес и участие от страна на гражданите и гражданското общество?

4.3. Засилване на конкурентоспособността

Необходимо е Европа да положи по-сериозни усилия за засилване на въздействието от финансирането на научните изследвания и иновациите. Все още съществуват пречки в прехвърлянето на резултатите от научните изследвания от лабораторната среда към етапите на разработка, предлагане на пазара и прилагане. Както се посочва в съобщението „Съюз за иновации“, подобна цел изисква активното участие на промишлените среди и публично-частните партньорства във формулирането на приоритетите. Също така е необходима по-широка подкрепа за всеки отделен етап от иновационния цикъл (включително изпробване на концепцията, пилотно въвеждане и демонстриране), в това число мерките, свързани с последващите анализа действия, преднормативните научни изследвания за определяне на стандартите, и подкрепата за патентоването и за нетехнологичните иновации.

Гарантирането на солидна позиция в ключовите технологии с голям потенциал като ИКТ, нанотехнологиите, новите материали, фабричното производство, космическите технологии или биотехнологиите е от водещо значение за конкурентоспособността на Европа и позволява разработването на новаторски стоки и услуги, необходими за преодоляване на обществените предизвикателства.

С РП7 бе въведен новаторски подход към засилване на участието от страна на промишлеността. Европейските технологични платформи (ЕТП) съдействаха при определянето на най-важните приоритети за промишлеността. Съвместните технологични инициативи (СТИ) предоставиха водеща функция на промишлеността чрез учредяване на формални публично-частни партньорства. С Европейския план за икономическо възстановяване бяха въведени по-неформални публично-частни партньорства в основните сектори. Опитът показва, че техният успех зависи от силната ангажираност на участващите заинтересовани страни, както и от опростеното и ефективно управление и структурите за прилагането му.

В рамката на своята стратегическа иновационна програма ЕИГ ще продължи да укрепва своя подход, основан на потребностите на деловите среди, като набляга не

само върху постигането на резултати, но и върху мобилизирането на значителни средства от частния сектор. В контекста на плана „SET“ бе поставено началото на европейските промишлени инициативи, които да позволят на публичния и частния сектор съвместно да разработят т.нар. „пътни карти“ за технологиите. Целта на РПКИ е да засили конкурентоспособността на европейската промишленост, като наблегне върху МСП. Програмата взема под внимание факта, че за иновациите са необходими множество правомощия и дейности, различни от научните изследвания, чието естество не е технологично — например дизайн, творчество, определяне на стандартите, разработване и нови комбинации от съществуващи технологии, нови бизнес модели, участие на потребителите или оползотворяване на големия брой разнообразни възможности, предлагани от социалните иновации.

Благодарение на своята гъвкавост и способност за бърза реакция МСП изпълняват централна роля в разработването на новаторски продукти и услуги. Тези от тях, които вече са се наложили на пазара и са в процес на бързо разрастване, разполагат с потенциала да променят структурата на европейската икономика, като прераснат в бъдещи мултинационални компании. РПКИ успешно включи в обхвата си малките и средни предприятия (100 000 МСП получиха гаранции по заеми, а 70 % от бенефициерите от проектите за въвеждане на пазара на екоиновации са МСП) и макар че в РП7 бе отделено особено внимание на засилване на участието на МСП, все още съществуват пречки пред изпълнението на тази цел. По-задълбоченият подход към МСП може да използва опита, придобит при досегашните дейности по отношение на тези предприятия, и да отчете потребностите от иновации и растеж на различните видове МСП, както и факта, че потребностите на много от тях се обслужват най-добре посредством подкрепа на регионални равнища, включително по линия на фондовете на политиката на сближаване.

Отворените, опростени и бързи схеми за прилагане ще позволят на МСП и на другите заинтересовани страни от промишлените и академичните среди да изследват своевременно и с необходимата гъвкавост нововъзникващите идеи и възможности, с което да разработят нови насоки за иновационна дейност. В този случай може например да се доразвият постиженията от сегашното приложение на откритите покани за предложения и опростените процедури за прилагане при действията по бъдещите и нововъзникващите технологии в тематичната област „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ)“ съгласно РП7, както и проектите за въвеждане на пазара на екоиновациите от РПКИ.

Правата върху интелектуалната собственост, уреждащи финансирането от ЕС на научните изследвания и иновациите, са решаващи за пълноценното използване и обмен на технологии, като същевременно е необходимо те да осигурят достъп до научните резултати и тяхното бързо разпространение. Също така те са от значение за международното сътрудничество в области от стратегически интерес.

Недостатъчното частно финансиране за научните изследвания и иновациите в Европа е една от пречките за тяхното развитие. Механизмът за финансиране с поделение на риска по РП7 и финансовите инструменти от РПКИ показаха как бюджетът на ЕС в партньорство с групата на Европейската инвестиционна банка е в състояние успешно да преодолее пазарните различия в тази област. На базата на този опит бъдещите програми за научни изследвания и иновации на ЕС трябва пълноценно да използват финансовите инструменти (посредством механизмите на платформата за споделяне на финансирането и риска, предложени в прегледа на бюджета) с цел да се подкрепят

предлагането на пазара на резултатите от научните изследвания, растежа на иновативните отрасли и инвестициите във важните инфраструктури.

Могат да бъдат разгледани и някои нови подходи, насочени предимно към стимулиране на търсенето и по-активното ангажиране на публичните и частните крайни потребители в по-ранните етапи на иновационния процес²². В „Съюз за иновации“ се отправя призив за разгръщане на покупателните възможности на публичния сектор с цел да се поощрят иновациите чрез обществени поръчки, включително възлагането на поръчки, предхождащо търговската реализация²³. Тази инициатива може да използва опита, придобит при дейностите по РПКИ и РП7. Макар Съединените щати да разполагат със солидни традиции в това отношение²⁴, за ЕС тази възможност остава в голямата си част неизследвана.

По подобен начин наградите за поощрение, присъждани на научните изследователи, служат като финансов стимул за постигане на все по-високи цели. Тези награди отдавна се използват като инструмент при изработването на политиките, но на практика не са били използвани в програми на ЕС.

Въпроси:

14. Как финансирането от ЕС може най-добре да отчете общия характер на иновациите, включително нетехнологичните, екологичните и социалните иновации?
15. Как да се засили участието на промишлеността в програмите на ЕС за научни изследвания и иновации? Как трябва да се подкрепят съвместните технологични инициативи (като предприетите в сегашната Рамкова програма) или другите разновидности на публично-частните партньорства? Каква трябва да бъде ролята на европейските технологични платформи?
16. Кои видове малки и средни предприятия (МСП) трябва да получат подкрепа на европейско равнище и как да се осъществи тя? Как тази подкрепа може да допълни националните и регионалните схеми? Какви мерки трябва да се вземат, за да се улесни участието на МСП в програмите на ЕС за научни изследвания и иновации?
17. Как трябва да се проектират отворените, опростени и бързи схеми за прилагане (например съществуващите действия по бъдещите и нововъзникващите технологии и проектите за въвеждане на пазара на екоиновациите от РПКИ), за да се позволи гъвкаво проучване и присъствие на пазара на иновационните идеи, най-вече от страна на МСП?
18. Как финансовите инструменти на ЕС (базирани на финансирането и риска)

²² Вж. препоръките на политиката, които неотдавна бяха публикувани от съвета на Европейското изследователско пространство: http://ec.europa.eu/research/erab/pdf/erab-2nd-final-report_en.pdf.

²³ На 27 януари 2011 г. Европейската комисия прие Зелена книга относно модернизирването на политиката на обществените поръчки в ЕС „Към по-ефективен европейски пазар на обществените поръчки“ (COM(2011) 15), посветена на дискусиата относно промяната в правилата за обществените поръчки с цел насърчаване на други цели на политиките, като например насърчаване на иновациите.

²⁴ Вж. напр. инициативата за научни изследвания в малките предприятия (<http://www.sbir.gov>).

могат да бъдат по-широко използвани?

19. Необходимо ли е въвеждането на нов подход към подкрепата за научните изследвания и иновациите, по-специално чрез обществени поръчки, включително чрез правила относно поръчки, предхождащи търговската реализация, и/или награди за поощрение?
20. Как правилата за интелектуалната собственост, уреждащи финансирането от ЕС, могат да постигнат оптимално равновесие между аспектите, свързани с конкурентоспособността, и необходимостта от достъп до научните резултати и тяхното разпространение?

4.4. Укрепване на научната база на Европа и европейското научноизследователско пространство

Макар научната база на Европа да е една от най-високопроизводителните в света, тя не разполага с достатъчен брой постижения на световно равнище, довели до безпрецедентни научноизследователски открития, които са в състояние да предизвикат структурни промени.

Основната отговорност за изграждане на конкурентоспособна публична научна база принадлежи на държавите-членки. Подкрепата от страна на ЕС със сигурност може да прибави стойност, както е ставало и преди, с помощта на различни инициативи, допринасящи за изграждането на европейското научноизследователско пространство (ЕНП). От основно значение е да се помисли как финансирането, предоставяно по линия на общата стратегическа рамка, може да бъде използвано за ускоряване на напредъка към истински единно ЕНП.

Създаването на Европейския съвет по научни изследвания бе важна крачка по пътя към повишаване на качеството на европейската научна база²⁵. Утвърждаването на неговата роля може да бъде насочено както към тежестта му, така и инструментите, които използва. Трябва да се формулират съществените поуки от опита, придобит в районите и държавите, където са изградени водещите в световен мащаб публични научноизследователски институции посредством концентриране на финансирането и комбинирането на субсидии за отделни проекти и схеми за институционална подкрепа.

В дългосрочен план качеството на научните изследвания може да се развива единствено в рамките на система, в която всички европейски изследователи разполагат със средства, позволяващи им постигането на високи резултати, а оттам — конкуренция за най-добрите позиции. За тази цел е необходимо държавите-членки да се придържат към амбициозни програми за модернизирание, насочени към тяхната научноизследователска база, и да осигурят устойчиво публично финансиране. Финансирането от ЕС, включително по линия на фондовете на политиката на сближаване, трябва да спомогне за изграждане на качество там, където е необходимо.

²⁵ По този начин бяха допълнени други схеми, насочени към повишаване на качеството на научните изследвания като водещата инициатива по бъдещите и нововъзникващите технологии: <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/programme/fet/flagship/>.

Сред най-важните постижения в обучението и преноса на знания са дейностите по програмата „Мария Кюри“ на ЕС, които повишиха трансграничната мобилност и научноизследователското сътрудничество между хиляди изследователи. Действията по програмата „Мария Кюри“ изиграха също така важна роля за снабдяването на следващото поколение научни изследователи с иновационни умения, и по-специално посредством проекти за обмен между промишлените и академичните среди.

Чрез действията по програмата за научноизследователска структура и използването на опита, придобит при дейността на Европейския стратегически форум за научноизследователски инфраструктури бе даден силен тласък на планирането, подготовката и изграждането на широкомащабна научноизследователска инфраструктура и за мерките по осигуряване на достъп до съществуващата инфраструктура. В този контекст по-нататъшното разполагане на електронна инфраструктура е важно, за да позволи дистанционен и виртуален достъп до научноизследователско оборудване и научна информация.

След въвеждането на РП7 подходът към международното сътрудничество претърпя значително развитие. Програмите за финансиране от ЕС са сред най-отворените в световен мащаб, но тази отвореност трябва да бъде взаимна. Става дума за достъп не само до финансова помощ, но и до пазара, както и за защита на правата върху интелектуалната собственост. Работата на Стратегическия форум за международно сътрудничество задълбочи стратегическия подход към международното сътрудничество и взаимното допълване между дейностите на държавите-членки и на ЕС. По отношение на бъдещите програми е необходимо да се разгледа по-диференциран подход, съобразен със спецификите на различните трети държави и за постигане на оптимално равновесие между целите за укрепване на конкурентоспособността на Европа и разрешаване на глобалните предизвикателства.

През последните години мерките за финансиране, насочени към подкрепа на ЕНП, бяха допълнени с поредица от нефинансови инициативи на политиките, като например петте инициативи на ЕНП, предприети непосредствено преди публикуването на Зелената книга за европейското научноизследователско пространство²⁶, или действията за поощряване на по-активното участие на жените в науката. В „Съюз за иновации“ бе подчертана амбициозната цел да се въведат необходимите мерки за изграждане на ЕНП до 2014 г., включително чрез приемане на съответното законодателство. Необходима е внимателна преценка на начините, по които мерките за финансиране могат да помогнат за това намерение и да се повиши тяхната ефективност. За тази цел са необходими по-ясни формулировки, взаимно допълващи действия и полезни взаимодействия между мерките за финансиране и нефинансовите мерки.

²⁶ „Европейското научноизследователско пространство: Нови перспективи“ (COM(2007) 161).

Въпроси:

21. Как трябва да се засили ролята на Европейския съвет по научни изследвания с цел да се поощри постигането на отлично качество в световен мащаб?
22. Как ЕС трябва да помогне на държавите-членки да повишат качеството на научните изследвания?
23. Как дейностите по програмата „Мария Кюри“ могат да се използват за по-активно поощряване на мобилността на изследователите и техните перспективи за оптимална професионална реализация?
24. Какви действия трябва да се предприемат на европейско равнище, за да се засили ролята на жените в областта на науката и иновациите?
25. Как научноизследователската структура (включително електронната инфраструктура в рамките на ЕС) трябва да бъде подкрепяна на европейско равнище?
26. Каква подкрепа трябва да се оказва за международното сътрудничество с трети държави, например по отношение на приоритетни области от стратегически интерес, инструменти, взаимопомощ (включително по отношение на правата върху интелектуалната собственост) или сътрудничеството с държавите-членки?
27. Кои са основните въпроси и пречки, засягащи ЕНП, които инструментите за финансиране на ЕС трябва да се опитат да разрешат, и към кои трябва да се приложат други (например законодателни) мерки?

5. ПУБЛИЧНА ДИСКУСИЯ И БЪДЕЩИ ДЕЙСТВИЯ

Комисията е на мнение, че повдигнатите в настоящия документ въпроси представляват основните аспекти, които трябва да се вземат под внимание при по-нататъшното разработване на общата стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите и при свързаните с това инструменти.

Отправя се призив към държавите-членки, парламента и трети държави да популяризират дискусията сред съответните заинтересовани страни. В подкрепа на дискусията по тези въпроси ще се използват различни виртуални средства за комуникация, включително интернет страница за обществено допитване (<http://ec.europa.eu/research/innovation-union>).

Европейската комисия призовава организациите, които желаят да участват с коментари в общественото допитване, да предоставят на Комисията и на широката публика информация за това кого и какво представляват. Ако дадена организация реши да не предостави подобна информация, официалната политика на Комисията е да поставя коментара в списъка с коментари от граждани. (Стандарти за допитвания, вж. COM(2002) 704, и Съобщение за последващи мерки по Европейската инициатива за прозрачност, вж. COM(2007) 127 от 21.3.2007 г.)

Допитването ще приключи на **20 май 2011 г.** Широката дискусия по настоящата Зелена книга ще бъде допълнена от целеви допитвания, например по рамката на ЕНП и програмата за стратегически иновации на ЕИТ. Тя също така ще се опре на резултатите от общественото допитване относно бъдещето на РПКИ²⁷.

На 10 юни 2011 г. ще бъде организиран заключителен форум, на който със заинтересованите страни ще бъдат обсъдени резултатите от общественото допитване. До края на 2011 г. Комисията планира да представи официалните си законодателни предложения за обща стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите. Тези предложения ще бъдат придружени от предварителни оценки на въздействието, предоставящи необходимата доказателствена основа за предлаганите варианти.

Европейската комисия е на мнение, че научните изследвания и иновациите са от основно значение за бъдещото препитание на хората, поради което е необходимо по-силно обществено съзнание и дискусия, свързана с тях. Ето защо тя ще работи върху широка комуникационна стратегия, придружаваща това обществено допитване и последващата междуинституционална дискусия, а след това — върху прилагането на следващата програма за финансиране на ЕС.

Целта на тези действия е да убедят широката общественост във важността на финансирането от ЕС, като за целта ще се използват аудиовизуални и печатни медии, ще се организират обществени прояви и ще се използват пълните възможности на новите виртуални средства за комуникация.

²⁷ Информация по този въпрос е публикувана на http://ec.europa.eu/cip/public_consultation/index_en.htm.